

QADIMGI TURKONA SODDA DAVOLASH USULLARINING TABOBATDA SAQLANISHI

Toshkent davlat tibbiyot universiteti davolash ishi yo'nalishi 2-kurs talabasi
Shodmonova Mexriniso Baxtiyor qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada qadimgi turkona sodda davolash usullarining shakllanishi, ularning diniy e'tiqodlar bilan bog'liqligi hamda zamonaviy tabobatda saqlanib qolgan jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida turkiy xalqlarning qadimiy davolash tajribalari, xususan o'simliklar yordamida davolash, hijoma, issiq va sovuq muolajalar hamda duo va ruqya kabi usullar o'rganiladi. Shuningdek, ushbu usullarning bugungi kundagi tibbiyot tizimidagi o'rni va ularning ilmiy asoslangan yoki asoslanmagan jihatlari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: Qadimgi tabobat, xalq tabobati, turkona davolash usullari, fitoterapiya.

Inson salomatligini saqlash va kasalliklarni davolash masalasi qadim zamonlardan beri har bir jamiyatning muhim ehtiyojlaridan biri bo'lib kelgan. Ayniqsa, turkiy xalqlar tarixida sodda va tabiiy vositalarga asoslangan davolash usullari keng qo'llanilgan. Bu usullar asosan tabiat ne'matlaridan foydalanish, ya'ni dorivor o'simliklar, suv, issiqlik va boshqa tabiiy omillar yordamida amalga oshirilgan. Shu bilan birga, davolash jarayonida diniy e'tiqodlar, urf-odatlar va marosimlar ham muhim o'rin egallagan.

Bugungi kunda zamonaviy tibbiyot jadal rivojlanayotgan bo'lsa-da, qadimgi turkona davolash usullarining ayrim jihatlari hanuzgacha amaliyotda qo'llanilib kelinmoqda. Xususan, xalq tabobati, fitoterapiya va ayrim diniy-amaliy muolajalar hozirgi tibbiyot tizimi bilan uyg'unlashgan holda qo'llanilmoqda. Bu esa qadimgi bilim va tajribalar zamonaviy ilm-fan uchun ham muhim manba ekanligini ko'rsatadi.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, qadimgi turkona sodda davolash usullarining bugungi tabobatda saqlanib qolgan jihatlari o'rganish orqali milliy merosni anglash, uni ilmiy asosda baholash va to'g'ri qo'llash imkoniyatlari aniqlanadi. Shu bois ushbu mavzuni o'rganish nafaqat tarixiy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Qadimgi turkiy xalqlarda davolash usullari asosan hayot tarzi, tabiiy muhit va dunyoqarash bilan chambarchas bog'liq holda shakllangan. Ular ko'chmanchi va yarim ko'chmanchi hayot kechirganligi sababli, atrof-muhitdagi o'simliklar, suv manbalari va tabiiy resurslardan keng foydalanganlar. Shu tariqa oddiy, ammo samarali davolash usullari

avloddan-avlodga o'tib, xalq tabobatining asosini tashkil etgan.

Dastlabki davrlarda kasalliklar sababi ko'pincha noma'lum kuchlar, ruhlar yoki tabiat hodisalari bilan bog'langan. Shu sababli davolash jarayonida nafaqat jismoniy, balki ruhiy ta'sir ko'rsatish usullari ham qo'llanilgan. Bu esa davolashning diniy va marosimiy shakllarini yuzaga keltirgan. Masalan, ayrim kasalliklarni duo qilish, tutatqi ishlatish yoki maxsus marosimlar orqali davolashga urinishlar bo'lgan.

Vaqt o'tishi bilan kuzatuv va tajriba asosida ayrim usullar takomillashib borgan. Ayniqsa, dorivor o'simliklardan foydalanish keng rivojlangan bo'lib, ularning shifobaxsh xususiyatlari amaliy tajriba orqali aniqlangan. Natijada qadimgi turkona davolash usullari nafaqat diniy qarashlarga, balki muayyan amaliy bilimlarga ham asoslana boshlagan.

Shunday qilib, qadimgi turkona davolash usullari tabiat, e'tiqod va tajribaning uyg'unligi natijasida shakllanib, keyingi davrlarda rivojlanib borib, bugungi kunga qadar yetib kelgan muhim an'anaviy tibbiy meros hisoblanadi.

Qadimgi turkiy xalqlarda davolash jarayoni bevosita diniy e'tiqodlar va dunyoqarash bilan bog'liq bo'lgan. Dastlabki davrlarda shamanizm keng tarqalgan bo'lib, unda kasalliklar inson tanasiga yomon ruhlar kirib qolishi yoki ruhiy muvozanatning buzilishi bilan izohlangan. Shu sababli davolash jarayonida shamanlar muhim rol o'ynagan, ular turli marosimlar, duo va ruhlarni "haydash" usullari orqali bemorni davolashga harakat qilganlar.

Keyinchalik islom dini kirib kelishi bilan davolash usullarida ham ma'lum o'zgarishlar yuzaga kelgan. Islom ta'limotida poklik, tozalik va sog'lom turmush tarziga katta e'tibor berilgani sababli, bu tamoyillar xalq tabobatiga ham singib ketgan. Masalan, duo o'qish, Qur'on oyatlari bilan davolash (ruqya), halol oziqlanish va gigiyenaga amal qilish kabi omillar davolash jarayonining muhim qismiga aylangan.

Shuningdek, ayrim diniy-amaliy muolajalar, xususan hijoma (qon chiqarish) usuli ham keng tarqalgan bo'lib, u Payg'ambarimiz tavsiyalari asosida amalga oshirilgan deb qaraladi. Bu esa davolash jarayoniga bo'lgan ishonchni yanada oshirgan va usulning avloddan-avlodga o'tishiga sabab bo'lgan.

Umuman olganda, diniy e'tiqodlar qadimgi turkona davolash usullarining shakllanishi va rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Ular nafaqat kasallikni davolash, balki insonning ruhiy holatini yaxshilashda ham muhim ahamiyat kasb etgan.

Qadimgi turkona tabobatda sodda va tabiiy davolash usullari keng qo'llanilgan. Eng asosiylari — dorivor o'simliklar bilan davolash, turli damlamalar va qaynatmalar tayyorlash bo'lgan. Shuningdek, issiq va sovuq muolajalar, massaj, bug'lash kabi usullar ham amaliyotda ishlatilgan.

Bundan tashqari, diniy-amaliy usullar — duo o'qish, ruqya va hijoma kabi muolajalar ham keng tarqalgan. Ushbu usullar oddiy, arzon va qulay bo'lgani sababli xalq orasida uzoq vaqt davomida saqlanib qolgan.

Dorivor o'simliklar tarkibida biologik faol moddalar mavjud bo'lib, ular organizmga shifobaxsh ta'sir ko'rsatadi. Masalan, ayrim o'simliklar yallig'lanishga qarshi, boshqalari esa tinchlantiruvchi yoki og'riq qoldiruvchi xususiyatga ega.

Shu sababli qadimgi xalq tabobatida qo'llanilgan ko'plab o'simliklar bugungi kunda ham fitoterapiyada ilmiy asosda ishlatilmoqda.

Qadimgi davolash usullarining ayrimlari bugungi zamonaviy tibbiyotda ham qo'llanilmoqda. Ayniqsa, fitoterapiya va tabiiy muolajalar rasmiy tibbiyot bilan uyg'unlashgan.

Bu holat qadimgi tajribalar ilmiy jihatdan tasdiqlanib, zamonaviy davolash tizimiga moslashtirilganini ko'rsatadi.

Hijoma qadimgi davrlardan beri qo'llanilib kelinayotgan davolash usullaridan biri bo'lib, u organizmdan "zararli qon"ni chiqarish orqali sog'liqni tiklashga qaratilgan deb hisoblangan. Ushbu usul islom ta'limoti bilan ham bog'liq bo'lib, ko'plab musulmon jamiyatlarda keng tarqalgan. Hozirgi kunda hijoma ayrim alternativ tibbiyot yo'nalishlarida qo'llanilmoqda va uning qon aylanishini yaxshilash, mushaklardagi taranglikni kamaytirish kabi ijobiy ta'sirlari haqida fikrlar mavjud.

Biroq zamonaviy tibbiyot hijomaga ehtiyotkorlik bilan yondashadi va uni faqat mutaxassis nazorati ostida amalga oshirish zarurligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, duo, ruqya kabi diniy-amaliy usullar ham insonning ruhiy holatini yaxshilashda muhim rol o'ynashi mumkin.

Bugungi kunda zamonaviy tibbiyot qadimgi xalq tabobatini butunlay rad etmaydi. Ko'plab shifokorlar fitoterapiya, o'simliklar, issiq-sovuq muolajalar va ba'zi diniy-amaliy usullarni qo'shimcha davolash sifatida tavsiya qiladi.

Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar orqali qadimgi usullarning samaradorligi va xavfsizligi baholanadi. Natijada xalq tabobati va rasmiy tibbiyot o'rtasida uyg'unlik hosil bo'lib, bemorlar uchun kengroq davolash imkoniyatlari yaratiladi. Bu esa qadimgi turkona davolash merosining zamonaviy tibbiyot bilan bog'liqligini ko'rsatadi.

Qadimgi turkona davolash usullarini saqlash milliy merosni asrash bilan bir xil ahamiyatga ega. Ularni ilmiy asosda o'rganish orqali xavfsiz va samarali qo'llash mumkin.

Shuningdek, ushbu usullarni zamonaviy tibbiyot bilan uyg'unlashtirish, aholiga to'g'ri tavsiyalar berish va noto'g'ri qo'llanilishining oldini olish muhimdir. Shu yo'l bilan qadimgi bilimlar avloddan-avlodga yetib, amaliyotda ham saqlanib qoladi.

Xulosa

Qadimgi turkona sodda davolash usullari nafaqat tarixiy meros, balki bugungi zamonaviy tibbiyotda ham o'z o'rniga ega. Dorivor o'simliklar, hijoma, duo va boshqa diniy-amaliy muolajalar xalq tabobatining asosiy qismi sifatida saqlanib qolgan.

Zamonaviy tibbiyot bilan uyg'unlashgan holda ushbu usullar bemorlar uchun qo'shimcha davolash imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, qadimgi usullarni ilmiy asosda o'rganish va xavfsiz qo'llash ularni saqlash va rivojlantirishning eng muhim yo'li hisoblanadi. Natijada qadimgi turkona tabobati zamonaviy davolash tizimiga integratsiyalashib, inson salomatligi uchun foydali meros sifatida qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirrakhimov J. A. va boshq. O'zbekistonda xalq tabobati an'alarini tiklash masalalari. Tashkent, [2023](#).
2. Abduraimov O. S. va boshq. O'zbekistonning quruq hududlaridagi asosiy dorivor o'simliklar va ularning xalq tabobatidagi an'anaviy qo'llanilishi. Tashkent, [2023](#).
3. Xusanova M. O. & Maripjonov J. O'zbekiston o'simliklari: an'anaviy qo'llanilishi va farmatsevtik maqsadlarda ishlatilishi. Tashkent, [2025](#).
4. Orzieva O. Z. An'anaviy tabobatda ishlatiladigan dorivor o'simliklar. Tashkent, [2025](#).
5. Shodmonova A. A. An'anaviy tabobatni zamonaviy tibbiyot bilan integratsiya qilish imkoniyatlari. Tashkent, [2025](#).